

Г1алг1ай мотт

Оглавление

- Акбиева Циэш Наьна мотт
Албаков Джабраил Г1алг1ай мотт
Баркинхоев Мусса Наьна мотт
Бериханов Джабраил Г1алг1ай мотт
Вышегуров Магомед Г1алг1ай меттах
Гагиев Гирихан Г1алг1ай меттала детталу са дог
Гагиев Гирихан Ингушский язык
Гагиев Гирихан Родной язык
Гагиев Гирихан Наьна мотт
Гагиев Гирихан Наьна меттана хетаяь ода
Газдиева Эсет Современный г1алг1ай мотт
Газдиева Эсет Г1алг1ай мотт
Гамботов Борис Г1алг1ай мотт
Гамботов Борис Наьна мотт
Джандигова Ханифа Дукха беза сона г1алг1ай мотт
Дзаурова Марет Г1алг1ай мотт
Дидигова Раиса Родной язык
Дударов Урусхан Г1алг1ай меттах
Дударов Урусхан Наьна меттах
Дударов Урусхан Са боча мотт
Дударов Урусхан Харцахья мотт
Дударова Макка Г1алг1ай мотт
Зязиков Багаудин Г1алг1ай мотт
Кодзоев Тимур Язык народа моего
Кодзоева Ашат Г1алг1ай метта яздар
Ле Шуан Г1алг1ай мотт
Льянов Мухьмад Наьна мотт- ираза мотт
Мерешков Султан Аз г1алг1ай мотт лебу
Мерешков Султан Г1алг1ай мотт
Оздоева Паьт1амат Наьна мотт
Оздоева Паьтмат Г1алг1ай мотт
Озиев Салман Б1аьхий ба хьо, г1алг1ай мотт
Озиев Салман Язык
Осмиев Хьамзат Г1алг1ай мотт
Осмиев Хамзат Ингушский язык
Осмиев Хамзат Наьна мотт
Осмиев Хамзат Родной язык
Плиев Магомед-Саид Са наьна мотт
Угурчиев Азамат-Гирей «Давай»
Хамхоев Ахмед Наьна мотт
Хамхоев Ваха Наьна мотт

Хамхоев Ваха Наьна мотт
Хамхоева Жимсари Наьна мотт
Хашагульгов I аьла Г1алг1ай мотт
Хашагульгов I аьла Мотт
Хашагульгов Али Слышал ли ты?
Чапанов Ахмед Г1алг1ай мотт
Чаккиев Саид Г1алг1ай мотт
Чаккиев Саид Ингушский язык (Гуцериеву М.)
Чаккиев Саид Таков наш ингушский язык
Чаккиев Ювсан Г1алг1ай мотт
Чемхильгова Роза Г1алг1ай мотт
Яндиев Джамалдин Наьна меттага
Яндиев Джамалдин Наьна меттага (1а бехк ма баккхалахь)
Яндиев Джамалдин Наьна мотт
Яндиев Джамалдин Наьна мотт (Бехк ма баккхалахь...)
Яндиев Джамалдин Сега мотт
Яндиев Джамалдин Малав, са мотт...
Яндиев Джамалдин Языку
Яндиев Джамалдин Родному язык
Яндиев Джамалдин Родному языку (Прости душе моей)
Яндиев Джамалдин Язык человека
Яндиев Джамалдин А будь ты неладен

Акбиева Циэш

НАЪНА МОТТ

Са ховха наъна мотт,

Хьо ба са безам,

Са хьамсара г1алг1ай мотт,

Хьо да са денал!

Хьоца йовз сонна наъна

Дега й1овхал,

Хьоца бовз сонна сай

Халкъа безам.

Массаза хьоца доах аз

Сай иллеш,

Котало йоах аз массаза хьоца.

Са ховха наъна мотт,

Хьо ба са безам,

Са хьамсара г1алг1ай мотт,

Хьо да са денал!

Х1ара бийса хоза йоаг1а

Шийца бахъаш керда фаьлг.

Сигала сийна к1увс а теса,

Дошо седкый т1а доаг.

Бета лир хул хоза доагаш,

Цо а сийрда боаккх цун бос.

Из хоза сурт духьалъэтте,

Мерзача набарца нах тхьовс.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 4, 2004 г.

АЛБАКОВ ДЖАБРАИЛЬ

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Ло1ам болаш къаьста е ло1ам боацаш,

Халкъах, мехках дог лазачоа

Дегаг1оз хул, кхы йоккхаг1а йоацаш,

Наьна меттал аьнна дош хезача.

Г1алг1ай мотт!

Бувцаш хьо хезача, сона духьалъувтт

Дега буххе дувша кхийна сурташ:

1урра лоаме сийрдайоаха малх,

Тийна лоама к1ала яьда юрташ,

Уйла мара кхоачаргйоацаш гаьна

Со вале а, даим сох дог лазаш,

Сона дета й1овхал тела нана.

Наьнал, Даьхел, халкъал кхы дезаг1а

Шийх саг лерх1аш волчун фу хургда?

Сона деза, деза корта беттал,

Сай наьнах "нана" ала г1алг1ай меттала

Эггара хьалха сай мотт керча ди.

БАРКИНХОЕВ МУВСА

НАЬНА МОТТ

Са кхетамо дика чулоац хьо,

Ва к1оарга наьна мотт

Са дего йоах сога:

Хьо даим лоарх1аш хила,

Хьа к1оаргленаш 1омае.

Сай къам довзийтад 1а сона,

Цун эздий оамалаш хьагойташ.

Са дег чу безам боссабаьб 1а,

Хьай метта овла сона бовзийташ.

Ч1оаг1а боккха чулоацам болаш

Ба хьо, г1алг1ай мотт,

Хьа ма1ан сайна ха г1ерташ,

Сай мел йола уйлаш т1айохийт аз.

Ч1оаг1а б1аьхий ба хьо,

Сона дуне довзийта,

Са б1арг сийрда баьккха,

Са дог мерза хьаьста,

Дерригача къаман й1овхал луш

Бола ва наьна мотт!

Сай дог санна

Сона дукха беза,

Ва эздий наьна мотт!

1а лургба тхона хьай сакхетам,

Из оаха хьаэцаргба.

Хьоцара къаста йиш яц ц1аккха,

Дег т1ара баркал оал аз хьона,

Са къамо бувца г1алг1ай мотт!

Бериханов Джабраил

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Дагайоаг1а ведда, хыйдда
Ловзаш лийнна Мочкый-Юрт,
Нанас бувцаш б1ахий хийта
Лерга хеза г1алг1ай мотт.
Наьна метта к1оаргал йовзар
Кхыбар боацаш 1елургвац.
Ший халкъаца барта воацар
Кхыдар дийза д1аг1оргвац.
Бийцаб к1антий хьалхабаьнна,
Къиза моастаг1а эшавеш,
1аьржа боадо т1ераяьнна,
Коталон ди хьехадеш.
Хьахоз саг йоаг1ача бувцаш,
Беркате нус чуйоаккхаш,
Нанас, даькъала хилда, яхаш,
З1амига берилг хьаэцаш.
Бувц хьо тахан хоза хеташ,
Ираз зовне кхайкадеш,
Нана – Даьяхе дукхаезаш,

Къамаш шоайла кхотадеш.

Гарга хеташ, ц1ий чу бенна

Ба хьо сона, г1алг1ай мотт,

Ца хезача х1ара денна,

Вахар яьсса фата хет.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №1-2, 2011 г.

Вышегуров Магомед

Г1АЛГ1АЙ МЕТТАХ

Дош, даша мо, меттахьа дуж г1алг1ай мета,

Лерг хьеста хьа ялсмален оаз хозача,

Мишта 1елургвар хьо 1ома ца беш?

К1оаргга тахке х1ара деша ма1ан,

Хье ма хиллара дика хьо байзача,

Мала вусаргвар хьо беза ца луш?!

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 3-4, 2009 г.

Гагиев Гирихан

Г1АЛГ1АЙ МЕТТАЛА ДЕТТАЛУ СА ДОГ

Г1алг1ай меттала детталу са дог,

Г1алг1ай меттала.

Йиуий б1аргех г1алг1ай меттала хьог,

Г1алг1ай меттала.

Нахага моаршар аз массаза хетт

Г1алг1ай меттала.

Сона-м малх а лоамашка хьалкхет

Г1алг1ай меттала.

Г1алг1ай меттала зиза тега боал-

Фуд цул хозаг1а?

Маькхах «маькх» аз г1алг1ай метала оал-

Фуд цул хозаг1а?

Г1алг1ай метта хьаькьал, эздел, куц-

Масса метте...

Г1алг1ай мотт аз Даьлаца а буви,

Горэатте

Со вале а дуккха метташ ховш,

Г1алг1ай меттала,

Халаш, хургда са т1еххьара дош

Г1алг1ай меттала!

Ингушский язык

У него певцов немного,

К славе не привык.

Но и он — создание Бога,

Мой родной язык.

Слово "мир" в нем есть от века,

Слово "дружба" есть.

И синонимом Казбека

Стало слово "честь".

Скажешь "б1аьсти"¹ — всюду таять

Начинает снег.

Скажешь "безам"² — расцветает

Всякий человек.

Знает счастье он и горе,

И мороз, и зной —

Ручеек, текущий в море,

Мой язык родной.

У цветов, у самых нежных,

Взял он красоту.

У вершин, у белоснежных —

Песню и мечту.

Остроту у скал, нависших

Над ущельем, взял.

У орлов — созданий высших —

Гордость перенял.

Подсмотрел у звездопада

Он весной, видать,

Как в родную землю надо

Семена бросать.

Колыбели он качает,

Пляшет и грустит.

Друга с радостью встречает,

А врага простит.

Чистый, добрый человеческий,

Звонкий, огневой —

Мой язык, как небо, вечный,

Как земля, живой.

Мой язык!

В нем солнце всходит

И горит закат.

Кто с добром к нему приходит,

Тот находит клад.

Он стремится от любого

Отвести беду.

У него любое слово

С совестью в ладу.

Подтвердит любой ученый

И любой поэт:

Без него пребудет черным

Этот белый свет!

¹Б1аьсти — (инг) весна

²Безам — (инг) любовь

Наьна меттана хетаяь ода

Оаш сога хоатте:

«Малаг1а мотт бувц 1а

Хье 1оваьча хьай наьнаца,

Шовдашца, оалхазарашца,

Лоамашда, канапца?»

«Г1алг1айбар буц, - аргда аз,

Из са наьна мотт ба».

Оаш сога хоатто:

«Малаг1а мотт бувц 1а

Хьалкхеваьча хьай мехкаца,

Дерригача халкъашца,

Океанашца, седкъашца?»

«Эрсий мотт бувц, аргда аз,

Из а са наьна мотт ба».

Г1алг1ай метто

Са а га теркадаьд,

Эрсийчо

Нувр тиллай са говра.

Нагахь санна

Т1ем т1а вала везаш хуле,

Даьхенга т1еххьара 1адика

Малаг1ча меттала ювцаргья

Хац сона:

Г1алг1ай меттала

Е эрсий меттала?

Ца1-м хов сона:

Цу шиннех

Моллаг1ча меттала ювце а,

Наьна меттала хургья

Даьхенга аз ювца 1адика!

Наьна мотт

Наьна шурийца

Байзаб хьо сона,

Дунен сердало –

Са наьна мотт.

Ер дуне мел латт,

Хургба хьо кьона,

Ер чхьаг1ар

Хьа сийна аз 1одотт.

Хьа дешо лелхаю

Дег чура морхаш,

Малх гучабоах сона,

Илли хьакхолл...

Сай наьна т1ар санна

Хьо беза лоарх1аш,

Ер чхьаг1ар хьа сийна

Аз д1амол.

Родной язык

Если спросят меня,

На каком языке

Говорю с моей матерью я терпеливой,

С птицей в небе, с игривой водой в роднике,

Со скалою угрюмой, с волнистою нивой,

Я скажу:

«На ингушском.. Навеки со мной

Речь моя золотая, язык мой родной».

Если спросят меня,

На каком языке

Говорю в час высокий с родною странюю

И с народом на дальнем материке,

С океаном большим, со звездою ночною,

Я отвечу:

«На русском. Навеки со мной

Речь моя золотая, язык мой родной».

В колыбели взлелеял

Ингушский меня,

Русский мне подарил

Вихревого коня.

Если мне суждено

За Отчизну мою

Постоять и погибнуть в кровавом бою,

Я не знаю, конечно,

И знать не хочу,

На каком языке я

«Прощай!» — прошепчу.

Все же истину помню всегда я одну:

На ингушском иль русском

То слово шепну, —

В отчий край полетит —

В том сомнения нет —

На родном языке

Мой последний привет!

Газдиева Эсет

Г1алг1ай мотт

«Сона-м малх а

лоамашка хьалкхетт

Г1алг1ай меттала»,

/Гагиев Гирихан/

Сона-м сай са санна беза хьо,

г1алг1ай мотт!

Со хьакхоллаш Дала сица кхелла мотт.

Нанас ага т1а илли сона даьха мотт.

Боча Даьле хьесталуш, аз ду1аш ду мотт.

Сай дуненцара безам аз-м хьоца хотт.

Сона-м 1уйран малх а г1лг1ай меттала г1отт.

Х 1ара илли дега чура г1 алг1аи меттала дек,

Оалхазараша йиш а г1алг1ай меттала лекх.

Г1лг1ай меттала боакх аз, лаьтта х1ара г1а.

Г1алг1ай меттала даим доах са дего са.

Нагахь яьлча сигала, Дала бенна низ,

Аз-м седкъашца а бувцарг ма бар из!

Современни г1алг1ай мотт

«Слушай, кхоана сахъат даьлча,

тханцига дешаш мовлат да.

Папас вайтав со хьо волна

пригласить ве аьнна хьо.

Он сказал, хъавоаг1аш хъайца,

чтоб ты даьци захватил.

И еще, вай старый найц а,

цхъа-ши воккха саг пригласил.

После завтра Москве вода со,

у меня проблемы там.

Через месяц ц1ава мег со,

если с делом справлюсь сам.

Со ц1авеча, непременно,

хьоалчаг1 будет, я женюсь.

Кастта, даь-воша, на замялха,

Йохийтаргья хъа «мерседес».

Будем веселиться, даъци,

сакъердаргда вай хоть раз.

Если будет все по-плану,

свадьба будет просто класс!

Ладно, 1адика ювцаргьяц аз,

кхоана гургда вай еще раз.

Слушай, не забудешь воти,

Завтра деш хьона, ровно в час».

«Ну канешна ни забудиш!

Сагот ма де, в чем базар.. .

Ровно шийтта сахъат доаллаш,

со ц1аг1ара варгва ара.

Как же забыть такой дели,

Тахан п1аърска, кхоана шоатта...

Я не понимаю что ли,

Современни г1алг1ай мотт!»

Гамботов Борис

Г1алг1ай мотт

Сонна-м хетар хьо к1ал биса ба,

Хъа къаман вахар хала хиннадаь.

Хьо ца бувца г1ерташ лийнначарна,

Мехка йовхал, 1а ца тийннадаь.

Хьо хиннаб са г1алг1ай мотт,

Хъаьналах бизза халкъа мотт.

Хьо ца безачоа бовзаргбац,

Кхыча къамий наьха мотт.

Хьинар долчар бувцаргба хьо.

Безачарна, хургба безаш.

Б1ехача дешашца б1ехь а ца беш,

Ц1ена бувце г1алг1ай мотт.

Наьна мотт

Наьна мотт, ма эздий ба хьо.

Наьна мотт, ма хоза ба хьо.

Наьна мотт, ма хъаьна ба хьо.

Наьна мотт, ма эшаш ба хьо.

Ма бувца безар хьо, наьна мотт.

Ма хесто безар хьо, наьна мотт.

Ма беза безар хьо, наьна мотт.

Ма бовза безар хьо, наьна мотт.

Наьна мотт, хьо ца хозаш висча,

Са дег чу доккха таьзет отт.

Наьна мотт, хьо бувцаш хезча,

Дог г1оздаьле, юха мата отт.

Джандигова Ханифа

ДУКХАБЕЗА СОНА Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Дукхабеза сонна г1алг1ай мотт,

Мозд мо мерза бола г1алг1ай мотт,

Нанас, ага теркош,

Цу метала илли даьхандаь,

«Дукхаяхийла хьо», - яхаш,

Марх1аехкаш хьийстандаь,

Хьамсара дас цу меттала

Даь ц1и яха 1омаяьндаь,

«Оамалца хилалахь», - яхаш,

Хьехам телаш кхеяьндаь.

Даьли-наьнали бочаг1а

Цхъаккха х1ама хург ма вац.

Цар хам ховш воацар

Цхъаккха а адам дац.

Цар лебаь мотт вай массане а

Цхъа дош тувла ца деш,

Безаш лебе беза.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №1-2, 2011 г.

Дзаурова Марет

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Льтта яьннача баьцал хозаг1а,

Баьцах хина зизилг мо,

Бета лирал хозаг1а ба хьо,

Ва наьна г1алг1ай мотт.

Наьна шура мо хъаьна,

Из цун дог мо к1аьда,

Шовда санна ц1ена,

Са хьамсара г1алг1ай мотт.

Цу ший мета сий ца дечох,

Моастаг1а ала мегаргда,

Фу хила йиш я укх дунен т1а

Наьна метала беркатах.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №2, 2012 г.

Дидигова Раиса

Родной язык

*Язык - рассудка колыбель
И животворное блаженство,
Гармонии небесной трель,
Призыв к земному совершенству.*

*Как материнская любовь,
Родной язык нам души греет;
Он вписан в человечесью кровь,
В нем добродетель наша зреет.*

*Та благозвучная среда,
Где бесконечно постиженье;
И образность, и красота -
Корней глубоких отраженье.*

*А мудрость языка несет
Свет таинства времен далеких,
Что человечество ведет
Во сферу уровней высоких.*

*Но не востребованным став
В своей взлелеянной Отчизне,*

*И от насилия устав,
Уйдет язык совсем из жизни;*

*Исчезнет бытия устав,
Национальная твердыня,
С собой народа жизнь забрав
И доблестное его Имя!*

Дударов Урусхан

Г1алг1ай меттах

Дош, даш мо, меттахь дужа г1алг1ай мотт,

Лерг хьеста хьа ялсмален оаз хозача

Мишта 1елургвар хьо 1ома ца беш?

К1оаргга тошкаш х1ара деша ма1ан,

Хье ма хиллара дика хьо байзача,

Мала вусаргвар хьо беза ца луш?!

Наьна меттах

Эздий къаман Дала бенна,

сийдола г1алг1ай мотт!

Боаг1а хьо дег1а х1ара денна,

Боадонца къувсаш, бувлаш кот.

Ший наьна шура хьарам хиннар,

наџна мотт бицбаџ тахан лел,

ваџча Дала даџкъал мел ваџр,

цу г1аддайнача баџрех вел.

Са боча мотт

Даџшта-ноаношта юкъе

безама т1ий тийхка

ва беркате мотт;

Хџесташ, ага теркош,

нанас соца бийца

ва к1аџда мотт;

Сакхетам лакхбеш,

џо фаџлгаш дийца

хџамсара мотт;

тайпашка юкъе

барт-џхџоаг1о ч1оаг1џяџ

машара мотт;

Лоам Колой К1анта

Сеска Солсаџа кџийса

турпала мотт;

Уцига Малсага

аьлашца бийца

ва эздий мотт;

Морхаж Махьмада

зоахалолаш дийца

безама мотт;

Гоаспой Бахьауддина

ахархошца лебаь

къахьегама мотт;

Яндиев Джемалдий

иллеш декадаь

1имерза мотт;

«Б1аьшарий боадошкар»

Идриса яздаь

исбахьален мотт;

Къаман эздий оамал,

даьй хоза г1улакхаш,

дуне довза хьаькъал;

Сигале тахка наькъаш

Тахан 1а тхона тел,

Г1алг1ай 1илман к1оарга мотт;

Курра болаш баха,

Тхо в1аший хьерчадеш,

дукха беза наъна мотт!

Харцахь мотт

К1ал ца аларах

к1аьда мотт,

баъа ца хиларах

хъаьна мотт,

бувца ца харах

наъна мотт,

новкъост, хьона

харцахь мотт,

бетте а хъайна

харц мотт,

къе ба аьнна

вайнаьха мотт!

Дударова Макка

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Низ беннаб хьона Дала ше

Кхебе бизза кьонахий,

1имерза бувца, доаккхалде,

Юкьера гаргалол ч1оаг1ье.

Безачарца мерза бувца,

Моастаг1ашца хила охца,

Ийссе лаьтта в1ашкахотта

Низ кхоачаш бола, г1алг1ай мотт.

Лаьтта адам дахача хана

Бицлургбац хьо й1оахал зама

Ц1аьхха вахар лоацлой ше,

Бувцаргба хьо ясмале.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 1, 2005 г

ЗЯЗИКОВ БАХЬАУДИН

НАЬНА МОТТ

Хоастабе наьна мотт, хьоахае Даьхе,

Кхебе, хозбе, шак1а санна ц1енбеш,

Кердабаккха, илли ала, оаз яхийта,

Мерза ба наъна мотт лерга хезача,
К1айча кьоаночо тайжжа бувцаш зийча,
Ховхача бери йиткъача оазах бийчача.

Сийрдайоал б1арга ц1и, айлу оаз,
Г1алг1ашка ала, ма яхийта зама,
Хъакхаштах бувца даъша бийцар.

Юха а хазийта цун оаз, ва нана,

Хъе еций сона из 1омабаър.

Цу меттала техка ц1ераш еций Маътлоам,

Наъсаре, Ж1айрахе, Цхьоре, Бешлоам

Шоаш хъалкхебаърашка, хъийстарашке

Даим шоаех доаккхал дерашка,

Биц ца луш кхайк уж массе шерашка,

Бешлоам корта сийрдабаъна

Вайга хъеж хъалхарчул г1озбаънна.

Кхайкал, новкъост, алал Г1алг1айченга:

"Йицлургъяц хъб хъа кьонгашта,

Кастта, во1о санна, хъа марх1енга

Ло1ам бергба шерашка дийлхача дегаъша».

Кодзоев Тимур

ЯЗЫК НАРОДА МОЕГО

Бессмертный том природных книг,

Народа моего язык,

Сокровищ столько ты таил,

Что едва не погубил

Меня их тяжестью святой

И древней мудрости волной.

За словом слово познавая,

Неистово я ликовал

И слезы радости глотал,

Когда в просторах прошлых лет,

Встречался мне знакомый след.

И нетерпеньем изнывал я,

Когда следы древнейших пор,

Сады и лабиринты гор,

Моря, леса, вершинный снег,

А вместе с ними человек

Вставали из глубин веков,

*Выводя разум из оков,
В узорах вечности живя,
И час за часом торопя,
Чтобы в день нынешний прибыть,
И дух ингушский возродить.
Закончат звёзды разворот,
Придёт желанный поворот,
Придет неожиданно, не спеша,
И грянет песня ингуша,
Что был жрецом народов мира,
И меры создавал для лиры,
Улучшая род людской,
Искал Вселенной ключ простой.
Картину прошлого очам
Словесный раскрывал очаг,
И суть познал я Атлантиды,
Что значит установка мер
В мире яростной Фетиды,
Медуз, чудовищ и химер!*

*Танец змея, календарь,
Душ умерших счетный ларь,
Младенца первый в мире крик –
Содержишь все ты, мой язык.*

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 1, 1997 г.

Кодзоева Ашат

Г1алг1ай метта яздар

Г1алг1ай метта яздар –

Г1алаш т lox йоттар,

Попа хенаш дардар

Зовнеча дагарца.

Кхера т1а ост увттош,

Цу т1а сурташ деш,

Малхо мерцача хъажа т1а

Хьоцара т1адамаш увтташ.

Болата шалта санна

Ше къаьга болаш,

Лоаман шак1а санна

Ше ц1ена болаш,

Лоаладаь, гома чу дотта

Ц1ийдаь аьшк санна

Ба г1алг1ай мотт.

Сийдолча вай наха

Дикан а, вон а

Накъабувлаш,

Эздийча б1ун

Яхь йола б1ухой мо

Му г1арах увтташ,

Къаман доазув лорадеш,

Льттад дешаш,

Вайх г1алг1ай а деш!

Вай метта дешаш!

Сентябрь, 2004 ш.

Ле Шуан

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Бочадаьккхад г1алг1ай метто ер дуне,

Вац из боацар – къона, къаьна – иразе.

Г1алг1ай меттала вайца малхо 1уйре дика ювц,

Г1алг1ай метала сийрдача седкъаша бийса хуџ.

Г1алг1ай метала лепаш зизилг малхадоал,

Г1алг1ай меттаџа кхаъче д1аотт мерза боал.

Г1алг1ай меттаџа маара кхестаџ ираза соа,

Г1алг1ай меттаџа маара делхаџ сигалара лоа.

Г1алг1ай метто сомабаъккхаб безама никъ,

Г1алг1ай метто кхотабалийтаб модз ду никх.

Г1алг1ай мотт, хъа сийна ловз аз х1ара ког!

Г1алг1ай мотт, хъа сийна детталу кер чу дог!

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №2, 2012 г.

Льянов Мухьмад

НАЪНА МОТТ – ИРАЗА МОТТ

Наъна мотт – ираза мотт,

Хезадий шоана,

Ший бер хъоасташ нанас

Оала мерза дешаш?

Наъна г1ар д1ахазача

Б1аргадайнадий шоана,

Мишта г1аддахе, делакъаже

Сац бер, ца делхаш?

Ма боккха безам луш я

Наьна г1ар ший цу бера,

Ховхача цу кхолламга

Ираз деба цо ду.

Сатем а бале,

Аьрдаг1дувлача цун дега,

Мерза набкхетийте

Цо из д1атхьовсаду.

Ц1аккха а МА лакъийла

Бера ший наьна г1ар,

Эша МА лойла цунна

Наьна кулгий й1овхал!

Хьалкхувлда из, саг хилва цох,

Сийрда лепаш вахар,

Волаш визза мехка кьонах,

Волаш халкъа турпал.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 3, 2005 г.

МЕРЕШКОВ СУЛТАН

АЗ Г1АЛГ1АЙ МОТТ ЛЕБУ

Аз г1алг1ай мотт лебу

Са къамо из шаъра бувцандаъ.

Г1алг1аша цун беркат кхеду...

Шой вахар цунах доалландаъ

Ширача замалахъ денз.

Мел хинна... дика - во.

Кар-кара эцаш. багахбувцамца...

Ца хувцаш, ма дарра вайга да.

Даъй фу кхеллача денз,

Г1алг1аша эздий, камаърша бийца.

Бухсоццаш беркате г1алг1ай мотт,

Хъа сийле яхаргъя массаза.

Г1алг1ай мотт хьоца да,

Са къаман вахаре мел хиннар...

Сий, беркат, эздел, денал, сабар.

Тахане, Д1ахойодача хана хургдар.

Г1алг1аша шун т1а хъаъша везвеча,

Эздий бувца, хъамсара Г1алг1ай мотт.

Лерга хоза кхаъ-хьо лебеш хезача

Вошал хотта сий дола г1алг1ай мотт.

Сом кхетац хьо ца бувцаш лелачох,

Заманца шаърра товш бац а яхаш.

Со - м тешац, хьо ца бувцаш лелачарех,

Дешашца кье ба из яхаш.

Х1ана аьлча, даьша сабаре бийцача хьоца да,

Даьг1астеин лоамий лакхал,

Коаной кхетам, шовдан хье1а ц1енал,

Ноаной сабар, иллей декар.

Адамий мел йола дика оамалаш

Хьайх йоалаш ола хьо.

Вай дезачар эздий бувцалба,

Диканна шаъра лув г1алг1ай мотт.

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Хьо везарий дог-безам

Ма далда хьох,

Ца везарий ловр

Ма далда.

Халкѡа ловца

Г1алг1ай мотт ба сона

Масе а меттайла гаргаг1а,

Кхоаччара ба из вайна,

Кхаѡ мо кхет из лергах.

Ва г1алг1ай мотт, хѡоца ма йий

Халкѡа сийле, денала оаз.

Аз-м уйла хѡоца ма йой,

Хѡо бахѡане ек са оаз.

Из ца ховчун ираз ма дов,

Аз-м шуга боккѡала ях,

Ширача заман теш а хинна,

Г1алг1ай мотт, хѡо г1оза бах.

Г1алг1ай мел бах, мотт бахалба,

Мотт мел бах, г1алг1ай бах.

Г1алг1ай кѡам, хѡо дахалда,

Аз-м ц1енача дег чура ях!

Оздоева Паѡт1амат

НАЪНА МОТТ

Хьо ма бара бувца ловчоа

Б1аьхий ба хьо, наьна мотт.

Хьо МА бара бувца ховчоа

Совг1ат да хьо, наьна мотт.

Х1ара дешах зиза хилеа

Лепаш хул хьо, наьна мотт.

Х1ара дешах буртилг хиле

Хьувкъаш ба хьо, наьна мотт.

Маьлха з1анарех тоссадале

Шовда долча кхоач хьа дош,

Ц1енача шовдай шак1а хиле

Бухе дуж хьа х1ара дош.

Хьа хоза леер д1ахезача

Сигалара седкьий сийрдадоал,

Наьна метал моаршал хетташ

Бетта лир хьагучадоал.

Ший халкьи даьхеи езаш волчун

Дозал да хьо, наьна мотт.

МА барра хоза бувца хайча

Ираз дар хьо, наъна мотт.

Ткъамаш детташ, кхокха санна

Тлакха са стих г1оаттаргъяр,

Дегчу южаш х1ара сага

Адамий дегаш хьоастаргдар.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 3, 2005 г.

НАЪНА МОТТ

Малх дика кхет са наъна меттах,

Аз сай дагара малхаца дувц.

Со йоагг1аше меттара г1етта,

Цо са 1уйре дика ювц.

Наъна меттаца ди дика дувцаш,

Сийна сигале сога ел.

1адика ювцаш йолхаш йолча

Г1араг1урай боаккх аз зем.

Маърша г1ойла, маърша йоаг1ийла,

Наъна меттаца царга оал.

Шин муг1араг1а йолх уж са баъ,

Керте долаш цхъаннега доал.

Цхъаннена санна, цхъатарра гу царна,

Шоай цу халача наькъа тай.

Йолхаш, йоаг1аш маьрша хийла,

Ях аз наьна меттаца сай..

Ловзабаьле, кадайбаьле,

Сарахъа мухилг арабоал.

Марх1ахьерчаш, наьна меттаца,

Сайре дика хийла оал.

Седкъашца а беттаца а

Аз сай наьна меттаца дуви.

- Зулам доацаш хийла, - яхаш,

Цар са бийса даькъалъювц.

Д1ахъулаю са мехка хозал,

Са къаман елаенна юхь.

Сигале а лоаттаю хьаллаьца,

Дог делхача морхий мухь.

Озиев Салман

Язык

- Что на белом свете

Слаще меда? –

Путника спросили одного.

- Слаще меда

Нам дала природа

Наш язык,

И больше ничего.

- Что на этом свете

Горше лука? -

У соседа

Спрашивал сосед.

- Горше лука,

Знает вся округа,

- Наш язык, -

Последовал ответ.

2

О язык,

Коль пожелает только

Человек, -

И слаще меда ты:

Никаких на свете

Кривотолков,

Ни наветов

И ни-клеветы.'

И не ты ли

В зное или стуже

УСПОКОИШЬ

Человека вмиг,

Будто бы волшебник,

Лечишь души,

Лечишь лучше лекаря,

Язык.

Только б

Сохранил ты это свойство!

А его утратишь -

Что за боль!

На душе тогда

Одно расстройство,

Что ни скажешь -

Как на рану

Соль.

Перевод Г. Корина

Б1АЬХИЙ БА ХЬО, Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Дукха ха я

Хьох аз царгаш г1ертаю,

Беррига 1омо г1ерташ

Аз хья г1а1г1а ю.

Сонна-м магац

Хьо сай доалахья берзабе,

Болчча бесси

Хья чулоацам 1омабе.

Цкъазе лакхе

Лоам т1а воаккх 1а,г1адвиге,

Цкъазе г1айг1а яйт,

Караберза ца тиге.

Хьо 1омо г1ерташ

Б1арчча вахар аз д1аденнад,

Бакъда, хъа доазув

Ганна шераг1а хиннад.

Цунна го бе

Могаш цхъа саг хиннавац,

Хъулаяьча хъа къайлений

В1алла боарам бац.

Боасташ, боасташ,

Шод хъабаста, никъ хъаба,

Хьо 1омош вар

Ц1аккха валац хьох 1еба.

Наха пайда луш

Хъаелла хъай из ганз,

Хъа к1оаргала

Боккха хам бу наха х1анз.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №1-2, 2011 г.

ОСМИЕВ ХЪАМЗАТ

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Баьца бухьах яжа бакъ санна

Хьох ваьжав со,

Шак1а санна

Даьша ц1ена бийца г1алг1ай мотт,

Наьна накхах дакха бер санна

Хьох векхав со,

Са иллега

Ткъам беттийга г1алг1ай мотт.

Сай са сана дукхабеза

Эггара хьалха

«Нани», «мами»

Айса аьнна наьна мотт,

Хоастам бу аз, хоастам бу аз,

Хьо сай болаш

Воакхийву аз,

Замо литта ц1ена мотт

Син-пхаьнашка хьийдда лелаш

Маьрже ч1оаг1ъю

Ц1ий ца хилча

Леларгдацар сага дег1,

Х1ара муг1а й1овхал телаш,

Г1алг1ай мотт,

Хъа дош ца хилча

Екаргъяцар цхъаккха стих.

Хийла сонна габнадаъле,

Сатем боабавь,

Хъовзалу со

Цу хъа дешо, г1алг1ай мотт,

Цкъаза мут1ахъа да со, аъле,

Х1ара дош а,

Салте санна,

Дахе ше-ший метте отт.

Шоашта чу1е г1алаш йотта

Лакхача лоам т1а

Ги т1о боахаш

Хъалха даъша хыйгар санна,

Къахыйгад аз, г1алг1ай мотт,

Хъо туллаш,

Д1айха хъоцар

Хъавь т1а доахаш,

Жовхар лаха воаллаш мо.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №1-2, 2011 г.

ИНГУШСКИЙ ЯЗЫК

Как жеребенок травой луговой,

Я вскормлен тобою,

Мой отчий язык.

Ты - луг по весне,

Ты и горный родник

Я к влаге лучистой

Губами приник -

К прозрачной и страстной

Прохладе твоей

Ума и души моей вечный отец.

Язык мой – биение тысяч сердец!

Однажды вот здесь,

Средь ущелий и скал,

Я нежное «нана»

Впервые сказал.

В тот миг твой огонь

В моей плоти возник,

Мой древний и юный язык!

Как жаркая кровь

По аортам течет.

Идешь ты по жилам

Веков и эпох.

Жизнь делает выдох и делает вдох,

И сила твоя

Неустанно растет.

Слова твои так же живут,

Как народ,

И землю лелеют,

И камни дробят,

Встают, как солдаты,

В незыблемый ряд,

Бывают, как песня ночная, тихи

И утром весенним

Звенят, как стихи.

Я счастлив,

Что мне повелела судьба

Быть в мире суровом

Поэтом твоим -

Чеканщиком чаши, в которой вино

Всей правды твоей

И улады твоей...

Твоими словами пою, как хлеба

На нивах желтеют,

Как стелется дым

Над очагами;

Пою я, что горе темно,

Но солнце сильнее

И правда сильней...

Из солнца и правды в веках ты возник,

Ингушский язык !

НАЪНА МОТТ

Баъца бухъах яжа бакъ мо,

Хъох ваъжав со,

Шак1а санна,

Даьша ц1ена бийца мотт,

Наьна наькхах дакха бер мо,

Хьох векхав со,

Са иллега

Ткъам беттийта наьна мотт.

Сай са санна дукха беза

Эггара хьалха

"Нани", "Мами"

Айса аьнна наьна мотт,

Хоастам бу аз, хоастам бу аз,

Хьо сай болаш

Воккхийву аз,

Замо литта ц1ена мотт.

Син-пхаьнашка хьийдда лелаш

Маьже ч1оаг1ью

Ц1ий ца хилча

Леларгдацар сага дег1,

Х1ара муг1а й1овхал телаш,

Наьна мотт, хьа

Дош ца хилча

Екаргьяцар цхъаккха стих.

Хела сона гаъна даъле,

Сатем боабавь

Хъовзаву со

Цу хъа дешо, наъна мотт,

Цкъаза "мут1ахь да со" аъле,

Х1 ара дош а,

Салте санна,

Дахе ши-ший метта отт.

Шоашта чу1е г1алаш йотта

Лакхача лоам т1а

Ги т1о боахаш

Хъалха даъша хыйгар мо,

Къахыйгад аз, мотт, хъо туллаш,

Д1айха хъоцар

Хъавь т1а доахаш,

Жовхъар лаха воалаш мо.

Наъна наъкхах дакха бер мо,

Хьох векхав со,

Сай са санна,

Дукха бега наьна мотт,

Баьца бухьах яжа бакъ мо,

Хьох ваьжав со,

Хьо ца хилча

Оамал боаца, Г1алГ1ай мотт.

1962 шу

РОДНОЙ ЯЗЫК

Как любит крестьянин очаг,

Как путник усталый - родник,

Люблю я ингушский язык –

Как свет в материнских очах,

Как первенца радостный крик.

Как влагу лесная трава,

А сердце - живительный луч,

Люблю я родные слова -

Зарницы заоблачных круч.

Как ветер, язык мой певуч.

*Люблю я и русский язык –
Он щедро, он, как небо, велик.
Им правда со мной говорит,
И Пушкина солнечный лик
Сквозь русский язык мне открыт.*

Наьна мотт

Баьца бухьах яжа бакъ мо,

Хьох ваьжав со,

Шак1а санна

Даьша ц1ена бийца мотт,

Наьна наькхах дакха

бер хо.

Хьох векхав со,

Сай балегга

Ткъам беттийта баьна

мотт

Сай са санна дукха беза

Эггар хьалха

«Нани», «баби»

Айса аьнна наьна мотт

Хоастам бу аз, хоастам

бу аз

Хьо сай болаш

Доккхал ду аз,

Замо литта ц1ена мотт.

Сий пхаьнашка хьийдда

лелаш

Маьже ч1оаг1ъю

Ший ца халча

Лехаргдацар сага дег1,

Х1ара муг1о й1овхьал

телаш

Наьна мотт, хьа

Дош ца хилча

Екаргьяцар цхьаккха

стих

Хела сона гаьна даьле.

Сатем боабавь

Хъовзаву со

Цу хъа дешо, наъна мотт,

Цкъаза, «мут1ахъ да со».

аъле

Х1ара дош а

Салте санна,

Дале ший ший меттаотт.

Шоашта чу1е г1алаш йотта

Лакхача лоам т1а

Га т1а боахаш

Хъалха даъша хъайгар мо,

Къахъийгад аз мотт, хъо

туллаш.

Д1айха хъоцар

Хъаъ т1а доахаш,

Жовхъар лаха воаллаш мо.

Наъна наъкхах дакха бер

мо

Хъох аекхав со,

Сай са санна,

Дукха беа наъна мотт,

Баъца бухъах яжа бакъ мо,

Хъох ваъжав со.

Хъох ваъжав со,

Хъо ца хилча

Оажал боаца, г1алг1ай

мотт.

Плиев Магомед-Саид

Са наъна мотт! Малав, хъо къе ба, яхар?

Цунга ях аз: довзац хъона вахар!

Даъккха тур да из моастаг1чунга бувцаш!

Цун денал дохадеш, син пхаънаш лувцаш.

Езачунга бувце, да тайжа шовда,

Ма кхера! Хъо цун к1оаргаленга кховда.

Короргда хъона дошув – дотув, зизаш,

Дог ма 1абба, езар безамах юзаш.

Наъна мотт я Даъша хъалъяь Г1ала!

Из вайна совг1ата беннаб Дала!

Цкъаккха х1ама дац, халахъ, цун маъхе!

Из я хъона, вай са доалла Даъхе!

Саид Чахкиев

Ингушский язык

*Язык ингушский, ты возрастил меня
Родительским бессонным попеченьем,
И соком трав, и горных рек теченьем,
И благодатной щедростью огня!
Язык ингушский, бью тебе челом –
Ты глубже мудрых фраз и слаще мёда,
Ты - главное сокровище народа
В грядущем, настоящем и былом.
Готовые на подвиг и на бой,
Уверенность в незыблемости чести,
Служенье долгу и презренье к лести
От века обретали мы с тобой!
Родной язык! Тебя кузнец ковал,
И мать дарила колыбельной ласку,
И бабушка рассказывала сказку,
И голубь над тобою ворковал.
С тобой переступали мы порог
Родного дома и родного края –*

Мы жили, чётки лет перебирая,

А ты от искушений нас берёг.

Как солнце светел, словно правда, чист,

Ты каждым словом проникаешь в сердце,

Ты утверждаешь честь в единоверце –

Да будет он возвышенно речист!"

Но жалок тот, кто смотрит свысока

На отчей речи стройность и певучесть.

Что может быть печальнее, чем участь

Безжалостно лишённых языка?

В ингушском языке и звень, и зык,

И гром атак, и жертвенности плаха –

Так славься, по велению Аллаха

Всем ингушам ниспосланный язык!

Перевёл Г. Онанян

Угурчиев Азамат-Гирей

«Давай»

Йиш йох са цхьаболча наха

Метташ в1аши кегадеш,

Найна мотт шоаш бувцаш, алхха

Эрсийчунца из «тоабеш».

«Давай», оал цар в1аши къасташ,

Кхоана юха гургда вай.

Хила в нашу хату ласташ,

Т1ех ма вувла, лапу дай.

Забыл д1аала, прошлый к1ирах

Такой «маг» я отхватил.

Знаешь, селхан сока цунах

Русик «тышу» отвалил.

Турце я хочу поехать

Доллараш мне тоъаш дац.

Бакъда, надо что-то делать —

Ц1аг1а ваьг1а со варгвац.

Дар тхандига уж доллараш,

«Линкольн» пахана ийцар.

Баксаш дуккха кхы совдоалаш

Из «Вольваца» цо хийцар.

Пахан селхан мне дал понять,

Что доллараш мне не видать,
Хочу «Маханю» к нему послать
Он ей дергдац отказать...
Сосед кхоалаг1 этаж поднял,
Из-м б1арчча замок я.
Говорят он воздух гонял
У него много баксаш да.
Чего только цунга йоацаш,
Импорт экспорт много я.
Днем и ночью цун ц1а лорош
Шишша автоматчик ва...»

Хамхоев Ахмед

НАЪНА МОТТ

Дега гарга ба хьо сона,
Са хьамсара наъна мотт,
Деша говзал сонна енна,
Буцлургбоаца г1алг1ай мотт.
Эггара хьалха сай наънага
Со хьо бувцаш йистхиннав,

Бера хана 1а нахага
Со харц ца ле 1омаваъв.
Наха хъаг1е хилва аьнна,
1а со новкъаваъккхавац,
Ийрча, чемза хилда аьнна,
Сонна иллеш деннадац.
Нагахъа арг1а йоацар дувце,
Меттаза, чамза из хургбар,
Наха дика оолаш беце,
Симал къахъаг1а хетаргбар.
К1аьда, хъаьнала из бецаре,
Вай мотт хъанна эшаргбер?
Меттахъа оолаш уж децаре,
Дешаш сенна дезаргдар?
Дега гарга ба хьо сона,
Са хъамсара наьна мотт,
Деша говзал сонна енна,
Буцлургбоаца г1алг1ай мотт!

ХАМХОЙ Ваха

НАЪНА МОТТ

Нанас вича ден-ц 1омош хинначул,

Шийх саг лоарх1ачоа безаг1а бац,

Дийна ше мел-в из бицлуш хулачул,

Эхь цунга кхача доккхаг1а дац.

Дегаца дош лутташ даьша бийца,

Йоазонна меттаза хинна мотт,

«Сердалон» кепа Зоврбика хийца,

Йоакхонна мах бовза наьна мотт.

Пхьег1а т1а, баьрче, кьоаноша бувцаш,

Сийле, хьяькъял – беррига хьо да.

Ага т1а, кхуврче, ноаноша бувцаш,

Г1азал, беркат – деррига хьо да.

Арахья, коа-корта, к1анташа буецаш,

Денал, эздел – деррига хьо да.

Хьяста –кертe, мехкарашка бувцаш,

Безам, тешам – беррига хьо ба.

Кагийча бераша хьялххара бекабеш,

Ираз, вахар – деррига хьо да.

Халкый доттаг1ал, Даъхе хестаеш,

Поэзе ганз – еррига хьо я.

К1оарга оалачоа хье1а хьаст ба,

Кхетамца тийсса Вайнаъха мотт.

Лерга хозачоа ховха тоам ба,

Эзделца кыйса Вайнаъха мотт.

Са б1ар-ба, са дог, са пхьний ц1ий,

Дуненга, «моаршал» аз денна мотт.

Са рузкъа, са уйлаш, са керта сий.

Т1ехъара «1адика» аз ардъа мотт.

Опубликовано: Газета «Назрановец»,

НАЪНА МОТТ

Хьоашалг1а болаш е сало1аче,

къоаной тайжа лувча хана –

Сийле, хьаькъал да хьо.

Ага т1а боахкаш е кхуврче,

ноаной г1озалца лувча хана –

Сатем, беркат да хьо.

Арен-гота е довна-пхъег1е,

к1антий багара эза хозаш-

Денал, эздел да хьо.

Ловзарга е хъаста керте

мехкараша бекабеш –

Безам, тешам ба хьо.

Кагийргаша чоаллелхаш,

хьо цар духхъашка лебеш-

Ираз, вахар да хьо.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 3-4, 2009 г

Хамхоева Жимсари

НАЪНА МОТТ

Лоаман хье1а

Хъаст санна,

Ц1ена ба хьо,

Наъна мотт.

Зиза санна

Хоза ба хьо,

Ва хъамсара

Г1алг1ай мотт.

Седкъа санна

Къаьга ба хьо,

Ялат санна

Хъаьна ба хьо.

Нана санна

Гарга ба хьо,

Илли санна

Бекаш ба хьо.

Ший Даъхе йолаш хилар

Шийна дезе –

Ший наьна мотт саго

Бицбергбац!

Наьна метта

Дош ца дезе,

Даймохк безар –

Хабар мара дац!

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 4, 2004 г.

Хашагульгов I аьла

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Цхъаккха мотт бац цхъан меттах латташ.

Массехк меттах хъахиннаб вай мотт а.

Массехк къамах хиннад т1аккха вай къам.

Наьхадараш санна. Ишта да кхел-рузкъа.

Дунен чу эггара къаьнаг1чарехда

Вай мотт хъахинна метташ –

Хьалхаг1а – «г1алг1ай мотт» хиннаяц –

Кхыйола ц1ераш хиннай цар...

Гаяна долх вай овлаш:

Б1аьш мехкаш, эзараш шераш...

Мала варгва уж хайна – тахка!

Дунен т1а мел вар х1ана вац аьнна

Гаргара – кхоачара ва вайна,

Вайна тара вай мотт лебаь ва...

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №7-8, 2010 г.

МОТТ

Мотт кхоабаш хиннад вай х1анзалца.

Мотт баста воалл со.

Мотт баъстача – аттаг1а хургда вайна

В1аший дагадовла, кхета.

Меттах бола тешам байнаб.

Даълах тешам бовр санна да

Меттах бола тешам бовр...

Меттах юха теша деза вай.

Мотт бале – вай да.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №7-8, 2010 г.

** * **

Слышал ли ты,

как рушится гора?

Нет не слышал

Слышал ли ты,

как волк завывает?

Нет не слышал

Слышал ли ты,

как ружья кричат?

Нет не слышал

Тогда ты не слышал

Ингушский язык.

ЧАПАНОВ АХЬМАД

Г1АЛГ1АИЙ МОТТ

Бетталча бийсан а,

Сийрдача дийнахь а,

Бецаре г1алг1ай мотт

Латгаргдар б1арге дохк.

Г1айг1ано готвича,

Лазаро Мелвича,

Бецаре г1алг1ай мотт

Морса бар к1аьда мотт.

Хьа дешаш хьахьоавий,

Бахьанца бахьан дий,

Байт язье низ чуботт

1а сона, г1алг1ай мотт.

Безараш д1акъаьста,

Къахийтта, дог ч1аьхка,

Къамарга этта шод

1а хьабоаст, г1алг1ай мотт.

*Хъа к1оаргал йистача,
Чулоацам тахкача,
Хъо ма бий боккха фoрд,
Даьй-ноаной а г1алг1ай мотт.*

Новкъост мо уллув отт

*Массаза хъо сона,
Дог ц1ена г1алг1ай мотт,*

Аз баркал ях хъона!

ЧАХКИЕВ САИД

Таков наш ингушский язык!

Двое крепышей-мальчишек

Спор затеяли с утра:

Тот – Аслан, любитель книжек,

Этот – с нашего двора,

А зовут его Восланом –

Крепко дружит он с Асланом!

Тюбетейка на Аслане,

С бритой головой другой...

Удивляются сельчане –

Чем же вызван спор такой,

И о чем с утра так яро

Может спорить эта пара?

" Это глупость, это враки!" –

Слышит наш спокойный двор,

Видно, чуть ли не до драки

Довести способен спор!

К счастью, выяснилось скоро:

Слово "хайба" – суть раздора.

" Хайбы молоком богаты,

То молчат, а то мычат,

Хайба – это скот рогатый,

Знает каждый из ребят!"

"Нет, совсем не так: цветами

И вкуснейшими плодами.

Хайба славится повсюду –

Словно солнышко, желты,

Красотой подобны чуду

Кисло-сладкие плоды!"

Крик и шум, сверкают взоры,

И вот-вот дойдет до ссоры!

Но старик седобородый

Тут воскликнул от души,

"Есть слова двойной природы,

К ним привычны ингуши –

Одинаково звучанье,

Но различно содержанье.

Прав и ты, Аслан-задира,

Прав и ты, Вослан-шельмец –

В споре многозначность мира

Вы поймете наконец:

Хайба – и коров доенье,

И айвовое варенье!"

Слов значенье – не игрушки,

Есть у многих дубликат,

Вот таков язык ингушский –

До чего же он богат,

С нами в песнях он и в споре,

С нами в радости и в горе!

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Г1алг1ай мотт, со кхеваь мотт,

Са даь, наьна дошо мотт,

Зизай хозал, баьций мутт

Денна 1а са дег чу лутт.

Хьона аз сай корта бетт

Со хьа к1оаргал йовза г1ерт.

Кховзткъара ваьннав,

Ховш ва х1анз:

Хьо да жовхьар,

Хьо я ганз.

Х1анаб хьо, аз хьога хетт,

Малх мо лепаш, сийрда, ц1ена?

Х1 ара дош хьа дегак лет,

Сица, ц1ийца хоттаденна.

Хьо, ца ховчоа, кье ба мотт,

Дала безбаь г1алг1ай мотт.

Хьона деннад сибат, куц,

Замо шаьрбаьб, хьекхаш гам,

Хьо ца хилча, сенна дувц,

Бовргбар дуненцара чам.

Цудухь беза лелабаьб,

Цудухъ безаш хьалкхебаъб
Даъш шоай дезал, Дайможк лорош,
Ноаноша шоай ага теркош,
Ахархочо гота йоаккхаш,
Йо1о говза маха боаккхаш,
Мухажарий оаг1ув лувцаш,
Бус оаламаш, фаьлгаш дувцаш,
Маьлха з1анарашца бувзаш,
Нажарга т1а аьшк мо тувсаш,
Г1алг1ай мотт, са халкъа мотт,
Дала безбаъ байта мотт.

Чахкиев Ювсан

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Нагахъ санна хьо д1абоале,
Д1адаргда хьо а, са къам.
Х1анз мо мара хьо ца бувце,
Божа мел хьа беш боа хам.
Россе дах вай, вайна беза
Наьна мотт мо эрсий мотт,
Бакьда беза хила беза

Х1аранена ше ваьннача къаман мотт.

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 3, 2005 г.

ЧЕМХИЛЬГОВА РОЗА

Г1АЛГ1АЙ МОТТ

Г1алг1ай мотт, хьо бецаре

цу хинна харцаргдар лоамаш,

Седкъаша хьеста сийна сигале

къоарзъя хургъяр герзаш.

Г1алг1ай мотт, хьо ба

сона вахар могадаър,

Беро хьалхара боккха г1а

г1оза хила къоабалбаър:

Хьа къайленаш - зовне оозаш,

чкъорда хоза хет,.

Ер са илли а хьо бовзийташ

массанахьа кхача г1ерт.

Со хьоца хиннаяц къиза

вахара дерзо каеттарах,

Хийла баьде бийса

цхъаь лорае езарах.

Уйлай узамо

лувкхера лацарах,

Эсалал ца езаш

дог г1ийла делхарах.

Беттан лир лаьца

малх къовсабаларах,

Заман мух баьнна

вай кема дохарах.

Со хьоца хиннаяц бирса

хало ла езарах,

Вай г1ала яьсса латтарах

бо хинна йисарах.

Яндиев Джамалдин

Сега мотт

Хьо 1аьржача дега чура

Хьалувш хилча,

Ма б1еха, ма харц ба хьо,

Сега мотт.

Хьо тийшача балхах

Биза хилча,

Дуне а х1алакдергда,

Астарах биза беза

Сега мотт,

Хьо ц1енача дега чура

Хьалувш хилча,

Ма б1аьхий, ма хоза ба хьо,

Сега мотт

Хьо маьршача уйлашца

Бувзабенна хилча,

Беш-лоам-Корта а

Бошорг ба 1а,

Дунен тоам бу сега

Ва мотт!

НАЪНА МЕТТАГА

1а бехк ма баккхалахь сох

Со хьайца бакъ ца хиларах,

«Саг1адехарг мо кье ба» - хьайх

*Къона волаш аз аларах,
Сонна сай дог санна бийза,
Дегаза боацашаз бийца,
Ва са наьна сийдола мотт,
Лоам чу са оаз сомаяьккха,
Илли ткъамашца г1оттадаь,
Ва са наьна сийдола мотт,
Вирбакъилг, ловзаяьлча,
Ког лайже, шаьрача а 1окхет,
Айса хьога бакъдар аьлча,
Сонна тахан бакъахъа хет,
Ва са наьна сийдола мотт.*

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», №5-6, 2010 г.

** * **

А, будь ты неладен, ингушский язык! —

Ты беден и досель;

Ты мчал меня по морю краткий миг

И вышвырнул на мель.

А все же ты станешь богаче дня,

Прекрасней, чем звезда;

Как первую ласточку, люди меня,

Быть может, вспомнят тогда.

К тебе, как на праздник, в блаженный век

Другой поэт придет,

И ты не будешь, как черствый чурек,—

Созрешь, как сочный плод!

** * **

Малав, са мотт,

Хьо бац яхар?

Малав, тийша болх бийца,

Хьо харцахья баьккхар?

Сона харцахья ца бийца мотт,

Малав хьо бицлургбар?

Малав хьо ца бийзар?

Аз наьнаца бийца,

Сона дег чура бийза,

Аз пхьег1а т1а ца бийца,

Аз наьна накха санна хьийста,

Са наьна мотт.

Нанас ламаз т1а бийца,

Со нанас ага т1а хыйста,

Наъна мотт.

Наъна меттага

1 а бехк ма баккхалахъ сох,

Со хъайца бакъ ца хиларах,

«Саг1адехарг мо къе ба»,

хъох

Къона волаш аз аларах,

Сона сай дог санна бийза,

Дегаза боацаш аз бийца,

Ва са наъна сийдола мотт,

Лоам чу са оаз самаяьккха,

Илли ткъамашца г1оттадаь,

Ва са наъна сийдола мотт.

Вирбакъилг ловза яълча,

Ког лайже, шаърача а 1окхет,

Айса хъога бакъдар аълча,

Сона тахан бакъахъа хет,

Ва са наъна сийдола мотт.

1977 ш.

Наъна мотт

Бехк ма баккхалахъ сох,

Къона волаш со «бакъ ца лерах»,

Саг1адехарг санна къе ба, хъох,

Уйла ца еш, цхъан хана аз аларах.

Сона дог санна бийза,

Ц1аккха дегаса ца хеташ аз бийца,

Са наъна мотт!

Х1анз сай шерашка

Лакхача гув т1ара юхахъежача,

Чарахъах бедда хъаг1 санна,

Х1анз се шерашка эттача,

1 а мара са дог 1обадаьдац,

1 а мара лоам чу са илли

Ловзадаьккхадац.

СА НАЪНА МОТТ

Са даьша

машара бийца,

Со нанас

ага т1а хыйста

Са наьна мотт!

Цкъазза хьо сона

Ма лоаца хиле,

Ма кье бийрзе

Духъалаотт.

Цу форда т1а

г1олла виге

Т1ехен т1а ваьккхе

1а со МА вут.

Цкъаза г1адвиге,

Бер санна ловзаваьккхе,

Даьтта хьакхе, дош дужадий

1а со сахиларга МА воакх.

Гурахъа лийг санна,

Стих йоашайий.

Б1аьстан 1уйра мо,

илли ц1ендий,

1а са самукъа МА доакх

Са даъша

машара бийца,

Со нанас

ага т1а хыйста

Са наъна мотт!

Опубликовано: Журнал «Литературная Ингушетия», № 4, 2004 г.

Родному языку

Прости меня, язык ингушский мой,

Что был к тебе несправедлив порой

И в молодости нищим называл.

Твоё богатство позже я познал.

Что б ненароком я не говорил,

Как жизнь саму, всегда тебя любил.

И речь моя и песнь даны тобой.

Мне без тебя не жить, язык родной.

Как от облавы убежавший зверь,

Устало, тяжело дышу теперь,

Смотрю назад, с волнением в груди,

На годы, что остались позади.

Мне в эти дни лишь ты покой несешь,

И на тебе не выговорить ложь,

Стихи мои и раньше и теперь

Звучат, звенят благодаря тебе!

Родному языку

Прости душе моей

За то, что среди скал

Тебя в начале дней

Я нищим называл.

Тобою пренебречь

Я мог, язык родной?! —

И песнь моя, и речь

Мне дадены тобой.

Мой голос пробудил

Ты в каменных горах,

Ты сердце окрылил

И крыльям дал размах.

В глубинах отыскал

Твоих я целый мир,

Как без тебя я мал,

И беден был, и сир.

Резвясь в начале дня,

Споткнулся ослик мой...

Простишь ли ты меня,

Язык ингушский мой?

Язык человека

Когда ты несешь нам и злобу,

и ложь,

Какой ты презренный, язык

человека!

Когда ты ничтожество сердца

несешь,

Ты людям, земле ненавистен

от века.

Будь проклят, бесчестный язык

человека!

Когда ты несешь нам добро,

правоту,

Какой ты богатый, язык человека!

Когда ты нам сердца даришь чистоту,

Ты можешь расплавить вершины

Казбека,

О, мира отрада, язык человека

ЯЗЫКУ

Не для того, чтоб на суде

Несправедливом - промолчать,

Тоскующею по воде

Пустою мельницей стоять

Иль тамадой не за своим,

От яств ломящимся столом,

Слова ненужные, как дым,

Твердить бесцельно, ни о чём

Иль сплетен хворост, как и все,

Поджечь, потом нагнать туман -

Для дел других, иных совсем,

Ты мне, язык волшебный дан.

Ты нужен мне, чтоб рассказать

О том, что в мире есть сердца,

Что не умеют предавать,

За правду бьются до конца;

Достичь пленительных высот

Стиха, не повторяясь впредь...

Прославить юности полет

И прелесть старины воспеть.